

Blijven deze pogingen vruchteloos, dan brengen Deputaten de zaak ter kennis van de Theol. Faculteit en van de Voorloopige Synode.

Art. 4.

De Voorloopige Synode heeft het recht bij aan Deputaten gebieken afwijking van de belijdenis of bij gebreken gebrek in het onderwijs zich tot Curatoren der Vrije Universiteit of tot Directeuren der Vereniging voor Hooger Onderwijs, te wenden met gemotiveerd verzoek, om hierin te voorzien.

Art. 5.

Al het hiervoor bepaalde is mede van toepassing op den Regent van het Hospitium, mitsgaders op allen, aan wie het onderwijs mocht worden opgedragen in die vakken van wetenschap, wier behandelings taak is der Theol. faculteit.

Art. 6.

Deputaten nemen op zich, al wat aangaande de studenten en hun gedrag hun wenschelijk of noodzakelijk mocht blijken ter kennis te brengen van de Theol. Faculteit.

Art. 7.

Bij al het hiervoor bepaalde blijft het door den Kerkeraad te oefenen opricht over belijdenis en wandel, zoo van hoogleraren als studenten, onverkort aan dien Kerkeraad gelaten.

Art. 8.

Aan de Vrije Universiteit zal niemand tot Doctor in de Godgeleerdheid gepromoveerd worden dan na schriftelijke verklaring van instemming met de belijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerken, waarvoor de te onderteekenen formules door de Theol. Faculteit met de Deputaten worden geregeld.

Art. 9.

Doctoren in de Godgeleerdheid aan de Vrije Universiteit worden bij hun praeparatoir en peremptoir examens van het eigenlijk gezegde wetenschappelijk onderzoek vrijgesteld en alleenlijk onderzocht met betrekking tot het dogma concionandi, de zuiverheid der leer en de praktische bekwaamheid.

Art. 10.

Deze overeenkomst wordt aangegaan tot wederopzegging toe, waartoe elk der partijen zich ten allen tijde het recht voorbehoudt.

„Drachten“.

De bekende schorsing te Drachten, waarover Prof. Greijdanus schreef in ons blad, riep allerlei kerkrechtelijke vragen op, vragen van algemeene aard. Het verheugt ons, dat Prof. Greijdanus, die reeds eerder over deze algemeene vragen schreef¹⁾, thans wederom dit doen wil; ik verwijs naar de in dit nummer beginnende reeks van hoofdartikelen. Met het oog op de toekomst, ook van het kerkverband, acht ik bespreking van deze algemeene vragen van primair belang. K. S.

1) Zie de nummers van 16 Juli, 10 Sept., 31 Dec. 1937 en 15 April 1938.

„Men“ is tegen alle gevoel! (I.)

(De nieuwste misvatting.)

Wanneer in het godsdienstig leven de mensch met zijn denken en gevoelen en willen, met zijn doen en ondervinden¹⁾ naar voren geschoven wordt — zoodat niet de denkende, gevoelende, willende Christen in woord en daad en ondervinding²⁾ levende met Christus bezig is en met Zijn waarheid in het gansche Woord Gods — maar zoodat hij voortdurend bezig is met zichzelf, hetzij met zijn denksysteem, of met zijn gevoelsbevinding, hetzij met zijn doen of zijn laten — dan is er reden om te waarschuwen. Want dan komen de gedachten des harten in de plaats van het Woord, dan komen de gevoelens der ziel, waar de ziel met Christus moest bezig zijn in groote liefde, en dan komen doen en laten des menschen, waar het doen en laten van God moest bewonderd worden.

Het gevoel van vreugde, dat iemand heeft, omdat hij nu gerust mag zijn, daar hij eenige gevoelens van

1) Catechismus, vraag 58, officiële tekst: „Dass, nach dem ich jetzt unter den anfang der ewigen freude in meinem hertzen empfinde...“ (2 Cor 5, 2 v.).

Liturgie van de Paltz: „Dargegen aber, die dieses zeugniss in irem hertzen nit empfinden, die essen vnd trincken juen selbst das gericht“ (avondmaalsformulier).

Noot van de Redactie.

POPULAIR-WETEN: SCHAPPELUKE SCHEISEN

De Joodsche Staat.

II.

Niet alleen de Joden zijn teleurgesteld over het tot dusver bereikte resultaat.

Ook de Chiliasten moeten zeer teleurgesteld zijn. Zij meenen, vooral op grond van sommige Oud-Testamentische profetieën, dat er nog eens een herstel van het nationale Israël komen zal in Palestina. Nu is indertijd door Prof. Dr G. Ch. Aalders in breede reeksen van artikelen, die in dit blad zijn verschenen, uitvoerig aangeleend dat het Oude Testament slechts van één enkelen terugkeer van het verstrooide Israël naar zijn land weet, n.l. van den terugkeer uit de Assyrisch-Babylonische ballingschap.¹⁾

Van een tweede herstel, na een nieuwe verstrooiing, van Israëls volksbestaan in Palestina wordt nergens in de profetieën gesproken. Dergelijke gedachten moeten berusten op een onjuiste exegese van de in geding gebrachte bijbelplaatsen.

1) Zie Reformatie, jaarg. 11, 12, 13, Populair-Wetenschappelijke Schetsen, passim.

geestelijke vreugde bij zichzelf mocht ontdekken, is van geheel anderen aard, als dat gevoel, dat den geloovige kan overstelpen als hij Christus ziet in Zijn genade over een armen zondaar, en als Hij gemeenschap met Christus oefent door den Heiligen Geest, die hem leert uit het Woord en die oude en nieuwe dingen voortbrengt uit den schat des Woords.

Zoo is ook het welbehagen in zijn eigen denken geheel iets anders als de vreugde bij het zien van Gods wonderen, zoals degene, die onder het Woord zijn verstand gevangen geeft, dat genieten mag.

Zoo is de vrede des harten en de zekerheid van den genen, die gewapend met een orthodoxe theologie, zijn eigen subjectieve leven heeft onderzocht en die tot de slotsom kwam, dat hij het wel van zichzelf gelooven mocht, — die vrede is heel wat anders, dan de vrede door het geloof, dat Christus en al Zijn weldaden heeft omhelsd en dat in die omhelzing het leven heeft gevonden.

Vanwege de zwakheid onzes geloofs en de kracht van den geest der eeuw (in 't moderne denken en in gevoelsleven) komen vaak beide richtingen in ons leven voor. Nu eens steunen op onze subjectiviteit van denken en voelen, dan weer eens steunen op Christus.

Wanneer wij het eerste Subjectivisme (in ruimen zin) noemen (het is de dwaling, dat men de subjectiviteit, het subjectieve doen, gevoelen, willen, des menschen in het godsdienstige leven stelt, waar hij niet behoort te staan) — dan kunnen wij zeggen: hoe meer Subjectivisme, hoe minder geloofsleven en hoe minder waarachtige vertroosting des harten, hoe minder genieting der ziel in de gemeenschap met den Heere.

Er zijn door Gods genade vele Gereformeerden (in en buiten onze kerken), wier oogen zijn opgegaan voor het groote gevaar van het subjectivisme, dat de subjectiviteit van den mensch een plaats geeft, die den mensch niet toekomt.

Er waren al velen, die niets moesten hebben van het onderwetsche subjectivisme, dat op „inwendig licht“ vertrouwt en dat afgaat op mysticistische ervaringen. Wanneer hun critiek op deze richting niet bleef steken in een hooghartig schimpen op „spelonkie-menschen“ en „Kerstenrichting“, doch wanneer zij dieper bij het licht van Gods Woord doordrongen tot de kern-dwaling, die allerlei nuances van subjectivisme verbindt, dan kwamen zij ook verder en zagen de gemeenschappelijke lijn van modernisme, ethische richting, vereering voor de „oude schrijvers“ van de 18e eeuw boven de echte reformatische sprake van Formulieren en Belijdenis der kerk, en... nieuwere psychologische beschouwingen onder de Gereformeerden. Ook het subjectivisme van menschen, die de twee dwalingen van het „objectivisme“ en „subjectivisme“ (in engeren zin) harmonisch in hun persoonlijkheid oplossen (zoodat zij den „onderwerpelijken“ Gereformeerde en den „voorwerpelijken“ Gereformeerde beide konden bevredigen door hun „harmonische“ persoonlijkheid, in plaats van beide te bekeeren van hun dwaling) kwam aan den dag als even groote menschverheerlijking, niets beter dan dat van de zoo beschimpde onderwetschen.

In den strijd voor de waarheid Gods gaat het nu vaak aldus. Ge waarschuwt tegen de subjectivisten van het gevoel, liefst tegen de „spelonkie-menschen“ en tegen de „bevindelijke richting“ buiten en in onze kerken, en ge krijgt de andere richting van het subjectivisme (die evenzeer drijft op de menselijke subjectiviteit, maar nu op het denken), mee. Lof en prijs in de pers. 't Is wel eens net goed. 't „Gevoel“ mag niet overdreven worden binnen het subjectivistische kamp. Gaat het dan een beetje oppervlakkig alleen tegen de onderwetschen, dan krijgt ge zelfs nog een genadig knikje van nieuwerwetsche gevoelsmenschen, die psychologisch preeken en soms veel gevoelens voor groote mannen als Stanley Jones en Weatherhead. Verbreedt zich nu het front van den strijd voor de waarheid en komen ook de nieuwerwetsche gevoelsmenschen (alias psycholo-

Er is naar het oordeel van Prof. Aalders in de meeste gevallen niet voldoende rekening mee gehouden, dat deze terugkeer uit de ballingschap niet in één moment voltooid is, „maar in verschillende stadiën heeft plaats gehad, zoodat ook na het begin van den terugkeer nog op verderen terugkeer gehoopt en verdere terugkeer geprofeet kon worden.“²⁾

Niettemin blijft dit van de Heilige Schrift afwijkend gevoelen nog altijd aanhangers vinden. En toen er in de na-oorlogsche periode een groote trek van Joden naar Palestina begon, zagen vele Chiliasten in hun overhaasting daarin reeds de lang verwachte vervulling van de Oud-Testamentische profetieën. Na een ballingschap van vele eeuwen zouden de Joden voor den tweeden keer verzameld worden in het oude land der vaderen!

Doch afgezien nog van de foutieve exegese van verschillende bijbelplaatsen zullen de Chiliasten toch moeilijk kunnen volhouden dat de Joodsche staat, die thans ontworpen werd, een vervulling is van de profetieën van Daniël en Ezechiël e.a. De teksten waarop de Chiliasten zich bij voorkeur beroepen bevatten onder meer in de meeste gevallen deze twee elementen: Er wordt nadruk gelegd op de verzameling van al Israëls verdrevenen en er wordt gewezen op de nieuwe glorie voor de Koningstad Jeruzalem. Wij kunnen denken aan Jes. 11: 11 en 12, waarheen Erich

2) De Reformatie, 13e jaargang, pag. 101.

gisten) in het gedrang, dan wordt het feller. En dan springen de harmonische subjectivisten in de bres ter wille van den „vrede“ en de „harmonie“. Stil toch... laten we de gevoelsmenschen in hun gevoel ontzien — ieder heeft zoo zijn manier.

Nog één stap verder en dan ontbrandt de strijd ook tegen de subjectiviteit-des-denken, tegen scholastische leer-ontwikkeling in subjectivistischen trant, en dan is het front volkomen openbaar. Dan verheft zich al wat de subjectiviteit des menschen eert tegen degenen, die de waarheid Gods belijden.

De man van het denken zegt: zij verachten den historischen denkkings-arbeid der vaderen, zij verstoren de gezonde denk-ontwikkeling in de lijn der traditie voor het heden.

De man van het subjectivistisch gevoelen roept: zij zijn tegen het bevinden-des-gevoels, zij zijn „mordicus tegen het geestelijk gevoel“, zij overdrijven het verstand der waarheid.

En de man van het harmonisch evenwicht vermaant: Stil toch, géén richtingen in onze kerken!

En als dan zoo 't geheele front open ligt voor ons, zien wij zoo waar, dat de anders elkander tel bestrijdende „richtingen“ (partijen) onder ons, met een zekeren wellust elkander helpen en elkanders projectielen gebruiken. 't Is één front geworden. Zeer uiteenlopende richtings-organen worden het wonderlijk eens.

En men roept het met groote instemming elkander toe: attentieseln op!

Wat is er dan aan de hand?

Wel, zegt Dr van Es³⁾ in het „Geref. Kerkblad van Leeuwarden“: „men“ is in een „uiterste“ vervallen!

„Men“ gaat „soms“ aan het „gevoelsleven“ alle waarde ontnemen.

Welke „men“ dat is, weet iedereen wel in onze dagen. Hoewel toch niemand een werk-zonder-gevoel zal kunnen aanwijzen onder die getuigenissen van den laatsten tijd tegen den geest der eeuw in het moderne denken en in het vereeren der subjectiviteit van denken, gevoelen, willen, doen en ervaren en beleven des menschen.

Ja, zoo klaagde Dr van Es, „men“ heeft het als een afbuiging van het Gereformeerde leven beschouwd, als iemand de betekenis van het geestelijk gevoel voor het genadeleven nog van betekenis achtte.

Ja, men mag zelfs 't woord „gevoel“ niet meer gebruiken.

't Is duidelijk, dat de schrijver den strijd tegen het subjectivisme aanziet voor een strijd tegen het gevoel.

Zouden de Friezen, die anders nogal scherp kunnen onderscheiden, dat niet zien?

't Is haast niet te gelooven, dat ze 't misverstand niet zouden opmerken. Of zouden zij niet onderzoeken of deze dingen alzo zijn?

A. JANSE.

2) Dr H. Veldkamp in een meditatie over: „een niet omgekeerde kerk“ („eenzijdigheid“, zie evenwel de exegese van Prof. Ridderbos) sprak onlangs in gelijken geest. Hij wees naar de plaatsen in Catechismus en Avondmaalsformulier, waar het woord „gevoel“ in voorkomt... in onze vertaling. Zie evenwel noot 1. Noot van de Redactie.

De ridderlijke kunst van het boogschieten in Japan. IV¹⁾.

Dat wij bovendien ook nog het geluk hadden, den zuiversten vorm der mystieke contemplatie-beoefening, zooals die door Zen-priesters in praktijk gebracht wordt, te leeren kennen, moge hier slechts in 't voorbijgaan naar voren worden gebracht. In haar volmaakten vorm is deze een „treffen“ zonder hoog en pijl, dus precies datgene, waarheen ook de kunst van het boogschieten moet leiden, wanneer zij op juiste wijze beoefend wordt. Of men dan ook in 't gebruik van pijl en boog doelbaar en zonder „ik“ geworden is en zoo in het bodemlooze niets verzinkt, of dat men zittend als Boeddha, met

1) Zie de noot bij het eerste artikel. (Red.)

Sauer verwijst²⁾: En het zal te dien dage geschieden: de Heere zal weder Zijn hand uitstrekken ten tweeden male, om los te koopen het overblijfsel van Zijn volk, dat zal overblijven uit Assyrië en uit Egypte, en uit Pathros en Ethiopië en Elam en Sinear en de eilanden der zee; en Hij zal een banier opheffen voor de natien en Israëls verdrevene zonen vergaderen en Juda's verstrooide dochters verzamelen van de vier hoeken der aarde³⁾. En wat Jeruzalem betreft kunnen wij denken aan Jer. 30: 18, waarvan H. C. Voorhoeve zegt: Welk een duidelijke voorzegging⁴⁾: Zoo zegt de Heere: Zie Ik breng een keer in het lot van Jacobs tenten en over zijn woningen zal Ik Mij erbarmen; en de stad zal op haar puinhoop herbouwd worden en het paleis zal naar zijn eisch gelegen zijn.⁵⁾

Als nu slechts enkele millioenen van Israëls verdrevenen naar Palestina kunnen terugkeeren en als Jeruzalem niet eens onder Joodsche heerschappij komt, dan moet men toch wel spreken van een heel verkeerd bijbelgebruik, als men deze

3) Erich Sauer, Der Triumph des Kreuzigten, Unbruch Verlag, Hermann Windel, pag. 143.

4) Vertaling Prof. Dr J. Ridderbos, Korte verklaring der H. Schrift, J. H. Kok, Kampen, 1926, zie ook diens verklaring pag. 84, 85.

5) H. C. Voorhoeve, De toekomst onzes Heeren Jezus Christus, 8ste druk, Den Haag, 1922, pag. 110.

6) Vertaling Prof. Dr G. Ch. Aalders, Korte Verklaring der H. S., J. H. Kok, Kampen, 1925, zie ook diens verklaring pag. 76.

samengevoel is in werke. manier van gemakkelijk doch ook beide is be is, en dit n is geworden slechts onge hij echte co voorbij is, dit in zijn „gestemd zi tie: het zijn onbeschrijfe hebben on ia te on moet het waarom d waarom d wordt, tot l willen door grijpt men, zoo'n bealis machtigste

Hieruit is alleen over 't algemeen, doen. Niet genaamde (wereld op „psychologi zoekt ook extatische als mystiel blijde hera mystiek in Het zou ee krachtversj maken, dat in kikkvrs die volstre en niet-m moet men „teksten“ b laar voorz arbeid niet te oordeeler Zij vormen wogen en inzels on vreemd ge grijpelijke Boeddhisme niet in de dat overige zij zich af voor hun houden hu sche betee En in de wortel van in de niet- niet bezitte ook niet werkingen derhalve in zich van d die overwo in het Zen niet verwe bewust is, Daarom ste beslissend opzicht bij tevreden. Maar hie

teksten ui heid slaar Babylonis stichting Palestina.

Daar is liasten m tuurplaats keer van Joden zal onder de lermint

Thans i uitspraak steenleggi en die wij „De unive zijn wat i In dat k richting v volk treff seld tegen loovig lev de komst van taber volk des bij hef Je Universite kennis er Zelfs een toch waa hij de ge

eller. En dan in de bres ter y". Stil toch... roel ontzien —

de strijd ook scholastische ant, en dan is ft zich al wat i degenen, die

chten den his- ly verstoren de r traditie voor

elen roept: zij zijn „mordicus drijven het

icht vermaant: n!

ligt voor ons, der fel bestrij- met een zeke- projectielen uiteenlopende e eens.

ning elkander

Kerkblad van vervallen! n" alle waarde

in onze dagen. gevoel zal kun- an den laatste oederne denken an denken, ge- des menschen. eft het als een beschouwd, als jk gevoel voor htte.

niet meer ge-

trijd tegen het gen het gevoel. scherp kunnen

isverstand niet onderzoeken of

A. JANSE.

r: „een niet om- de exegese van geest. Hij wees dmaalformulier, n onze vertaling. ctie.

in Japan. IV¹).

ik hadden, den latie-beoefening, gebracht wordt, n 't voorbijgaan lmaakten vorm jil, dus precies iet hoogschieten beoefend wordt. n boog doelloos het bodemlooze Boeddha, met

ted.)

dien dage ge- hand uitstrek- open het over- blijven uit As- en Ethiopië en zee; en Hij zal en en Israëls da's verstrooi- r hoeken der 't kunnen wij H. C. Voor- voorzeggung.⁹) en keer in het woningen zal op haar pui- aleis zal naar

an Israëls ver- erugkeeren en oodsche heer- i wel spreken , als men deze

uzigten, Unbruch

te verklaring der ook diens verda- es Heeren Jezus 110.

Korte Verklaring k diens verklaring

samengevouwen handen, zich daarin laat wegzinken, is in werkelijkheid één en hetzelfde. Slechts is de eerste manier van contemplatie gemakkelijker te bereiken en gemakkelijker vol te houden, de tweede is moeilijker, doch ook meer effectief. Maar hoe dit ook zij: voor beide is beslissend, dat men rustig, doelloos, „ik-loos" is, en dit niet slechts meent te zijn; dat men tot niets is geworden en werkelijk vernietigd is, en zich niet slechts ongeveer een onbeteekenend iets „voelt" — daar bij echte contemplatie niet alleen alle denken en willen voorbij is, maar ook het voelen, zelfs al neemt men dit in zijn breedsten omvang als een „te moede zijn", „gestemd zijn" of „zich gevoelen". De mystieke existentie: het zijn in het niet-zijn, is geheel onuitsprekelijk, onbeschrijfelijk, onvergelykbaar. Men moet het ervaren hebben om te weten, dat het met woorden slechts is te omschrijven, maar nooit te beschrijven. Men moet het hebben ervaren, om te kunnen verstaan, waarom de Zen-litteratuur van „paradoxen" wemelt, waarom de Zen-leerling zoolang daarmee gemarteld wordt, tot hij het definitief opgeeft, het grondeloze te willen doorgronden met behulp van „denken". Dan begrijpt men, dat het begrip van het „niets" in alle mystiek zoo'n beslissende rol speelt en daarbij toch het volste, machtigste en wezenlijkste op het oog heeft.

Hieruit is ook te verklaren, waarom in Europa niet alleen over het Boeddhisme, maar over de mystiek in 't algemeen, bepaald vreemde voorstellingen de ronde doen. Niet alleen is men er van overtuigd, dat de zogenaamde contemplatie en het afgezonderd-zijn van deze wereld op auto-suggestie moet berusten en daarom „psychologisch" verklaarbaar moet zijn, maar men onderzoekt ook primitieve volksstammen met het oog op extatische gedragingen, die men heel naïef beschouwt als mystiek of aan de mystiek verwant, om dan in blijde herademing vast te stellen, dat tenslotte alle mystiek in een of ander opzicht niet geheel normaal is. Het zou een hopeloze taak en vooral een onnoodige krachtverspilling zijn, zulke menschen duidelijk te maken, dat zij met geheel ondeugdelijke middelen en in kikkvorschen-overmoed zich wagen aan problemen, die volstrekt niet aan hen gesteld zijn: want zij zijn in een niet-mystiek zin onnoozel. Wezenlijk ernstiger moet men reeds diegenen beschouwen, die zich met „teksten" bemoeien, die vertalen en van een kommentaar voorzien, en zich naast hun zuiver philologische arbeid niet weerhouden kunnen, ook met bevoegdheid te oordeelen over alles, wat in deze teksten te vinden is. Zij vormen zich daarover een meening, grondig overwogen en door het citeeren van talrijke plaatsen huns inziens onweerlegbaar gestaafd. Daarbij houden zij, vreemd genoeg, het voor hen (naar zij meenen) begrijpelijke speculatieve Boeddhisme voor „het" Boeddhisme; van het niet-speculatieve, d.w.z. niet in de eerste plaats speculatieve Zen-boeddhisme, dat overigens niet alleen in Japan voorkomt, maken zij zich af met een enkelen handomdraai, daar het voor hun methode geen aanknopingspunt biedt, en houden hun verkeerd begrip, dat toch slechts biografische beteekenis bezit, voor een zakelijke verklaring. En in de tweede plaats zien zij voorbij, dat ook de wortel van het speculatief Boeddhisme te zoeken is in de niet-speculatieve mystieke grond-ervaring, die zij niet bezitten. En daar zij die niet bezitten, kunnen ze ook niet uitsmaken, tot hoedanige speculatieve uitwerkingen deze mystieke ervaring het recht geeft; of derhalve in vele gevallen de speculatieve belangstelling zich van deze ervaring niet onafhankelijk gemaakt en die overwoerd heeft. Dit is juist het beteekenisvolle in het Zen-boeddhisme, dat het de speculatie volstrekt niet verwerpt, maar zich anderzijds de groote gevaren bewust is, die deze eventueel met zich meebrengen kan. Daarom stelt het de mystieke ervaring steeds weer als beslissend op den voorgrond, en stelt zich juist in dit opzicht bij zijn aanhangers niet met halfslachtigheid tevreden.

Maar hierop zullen wij niet nader ingaan. Het is be-

teksten uit het Oude Testament, die in werkelijkheid slaan op den terugkeer van de Joden uit de Babylonische ballingschap, durft betrekken op de stichting van den nieuwen Joodschen staat in Palestina.

Daar is evenwel nog meer te noemen. De Chiliasten meenen eveneens op grond van de Schriftuurplaatsen die betrekking hebben op den terugkeer van de Joden, dat er een bekeering van de Joden zal komen in het heilige land. Dit lijkt er onder de tegenwoordige verhoudingen echter al-lerminst op.

Thans mag herinnerd worden aan de tweede uitspraak die Dr. Weizmann deed bij de eerste-steenlegging van de Hebreeuwsche Universiteit en die wij in ons eerste artikel reeds aanhaalden: „De universiteit zou de voortzetting en bekroning zijn wat eens de tempel in Israël geweest was." In dat korte woord heeft Weizmann de geestes-richting van een groot gedeelte van het Joodsche volk treffend getypeerd. Het geloof is uitgewis-seld tegen de wetenschap. In plaats van een ge-loovig leven bij Gods beloften en een uitzien naar de komst van Israëls Verlosser in de schaduwen van tabernakel en tempel, zooals dat bij het oude volk des Verbonds gevonden werd, zal er nu bij het Jodendom komen door den bloei van de Universiteit een verheerlijken van menselijke kennis en een leven bij menselijke wijsheid. Zelfs een man als de journalist Farago, die er toch waarlijk niet van verdacht kan worden dat hij de geestelijke zijde van het Joodsche vraag-

langrijker, te denken aan een ander, in breedten kring verbreid misverstand, dat het voordeel heeft, door feiten te kunnen worden weerlegd. Men hoort het steeds weer: mystiek, en eerst recht het Boeddhisme, leidt tot een passieve, van de wereld vervreemde, de wereld ontvluchtende, de wereld vijandige geesteshouding. Men draagt derhalve bepaalde verschijningsvormen van de mystiek, die er „ook" zijn, op de mystiek als zoo-danig over. Met afgrijzen keert men zich dan af van dezen heilsweg der luiheid, en men heeft veel op met zijn eigen „faustisch" karakter. Men herinnert zich daarbij niet eens aan het feit, dat er in het Duitse geestesleven een groot mysticus geweest is, die naast de afzondering van de wereld juist de onuitroeibare waarde van het werkzame leven predikte: meester Eckhart. En voor wien deze „leer" een innerlijke tegenstrijdigheid schijnt, laat hij er zich op bezinnen, dat men aan het Japansche volk, welks geestelijke cultuur en levensvormen door het Zen-boeddhisme zoo beslis-send bepaald zijn, met den besten wil ter wereld niet het vervij maken kan van passiviteit en van wereld-mijding, die verantwoordelijkheid schuwt. De Japanners zijn niet zoo verbazingwekkend actief, omdat ze om zoo te zeggen slechte, halve Boeddhisten zijn, maar het juist in hun land levend werkende Boeddhisme sanctionneert hun activiteit.

(Prof. Dr. E. Herrigel vert.)
(Slot volgt.)

Een stap terug.

Friedrich Griese: Er rijdt iemand door de wereld. — Bosch- & Keuning N. V., Baarn.

Er is een tijd geweest, waarin „een christelijk boek" en „een vertaald boek" ongeveer synonieme begrippen waren.

Het was toe te juichen dat uitgevers, om het christelijk publiek niet bijna uitsluitend naar on-christelijke boeken te verwijzen, romans lieten ver-talen, die door hun christelijke strekking beter geschikt waren voor dien kring, dan de literair hooger staande niet-christelijke. Er is een tijd ge-weest, waarin dit noodig scheen. En hoewel er veel aanmerkingen te maken waren, zoowel op het godsdienstige als het literaire element — zij waren beter dan niets.

Er is een tijd gekomen, dat schrijvers van chris-telijken huize opstonden in ons vaderland, om, zij het al niet met meesterwerken, dan althans met oorspronkelijke, gezonde Nederlandsche boeken, een plaats te vragen naast de vertaalde werken.

Het was verblijdend, dat verschillende uitgevers hun de kans gegeven hebben, zich te meten met het vertaalde boek, en dat die kans benut is. De menschen hadden onderwijl leeren lezen, en spoed-ig zag men in, dat een oorspronkelijk boek te verkiezen was boven het vertaalde. Immers, het laatste bevatte een karakter- en milieu-teekening, die ons grootendeels vreemd waren, en het gods-dienstig element was dikwijls zoo, dat het vele stoere gereformeerden te lauw in den mond werd. Het werd bij gebrek aan beter nog geduld.

Eindelijk scheen de tijd aangebroken, dat 'het eigen, Hollandsche boek de overwinning voorgoed behaald had. Er kwam een christelijke literatuur die niet alleen de vertaalde verre overtrof, maar zich ook uitstekend kon meten met de z.g. officiële letterkunde van ons eigen land. We mogen ons in den laatsten tijd beroemen op goede auteurs en voortreffelijke boeken, en dank zij het enorme

stuk te sterk op den voorgrond plaatst in zijn boek, is het niet ontgaan dat er van een sterk godsdienstig besef bij de Joden in het nieuwe land niets aanwezig is.

Zeker, er zijn in Tel Aviv, de Joodsche stad bij uilmemendheid, een aantal Synagogen en deze mogen zich ook verheugen in een druk bezoek, maar het waren, naar Farago constateeren kon, overwegend leden van de oudere generatie, die naar de synagoge zich begaven.⁷⁾

Het jongere geslacht heeft met de godsdienstige tradities radicaal gebroken. Allerlei communis-tische ideeën worden gepropageerd en hebben ook ingang gevonden. Wat er van het leven in de kolonies gedacht moet worden, waar de meeste jongere Joden wonen, leert het volgende citaat: „Een keer per week perst de heele kolonie zich in vrachtauto's en rijdt naar de stad voor een bezoek aan de bioscoop."⁸⁾ Het huwelijksleven is daar ook op communistische leest geschoeid. Zoodra men het er over eens geworden is, dat men in de toekomst wil samenleven, vervoegt men zich bij den „socialen" secretaris van de kolonie, en stelt hem van het besluit in kennis. Dat is voldoende voor de huwelijksluiting. „Tijd om naar den rabbi te gaan voor wettiging van het huwelijk heeft men niet, men wacht eenvoudig tot de rabbi zelf komt. Hij komt niet dikwijls, maar als hij komt, treft hij steeds een groot aantal

gebruik dat er gemaakt wordt van de gelegenheid zich te abonneren op een aantal boeken, per Jaar-gang uitgegeven, kunnen en willen de uitgevers de jonge schrijvers helpen, en willen dezen op hun beurt de uitgevers hun werken geven, daar zij kunnen rekenen op een groot publiek.

Het gevaar van dezen opbloei is natuurlijk: kunnen er per jaar zooveel goede, christelijke ro-mans gegeven worden, als de verschillende pro-gramma's vereischen, of zal men ook met mindere kwaliteit genoegen moeten nemen? Zal het ver-taalde boek niet moeten terugkeeren?

Op zichzelf is er natuurlijk geen bezwaar tegen, als dit maar beter of minstens zoo is, als de ro-mans waaraan wij gewoon zijn geraakt. Het zou al heel beperkt chauvinistisch zijn, als men het Hol-landsche boek alleen om zijn oorspronkelijkheid, boven het vertaalde stelde. Maar we moeten niet weer terug tot de „brave" buitenlandse ver-halen, waarin onnatuurlijk goede menschen de hoofdrol hebben. En zulk een boek vind ik dat van Griese.

Een boerenknecht krijgt van zijn boer de op-dracht met zijn twee wilde paarden, gespannen voor een nieuwen wagen, de door soldaten van Napoleon uit de boerderij gestolen goederen voor dezen weg te brengen. Hij moet beloven, met paarden en wagen binnen acht en veertig uur te zullen terugkomen. Door allerlei omstandigheden, o.a. al te groot plichtsbef van gezegden knecht, wordt hij daarin verhinderd. In plaats van terug te kunnen gaan, wordt hij, half dood geranseld, maar toch ook weer liefderijk verzorgd, meege-nomen met den troep dwars door Duitschland. Ongemerkt gaan de jaren voorbij. Hij rijdt met zijn span en wagen maar rustig door, tot hij in Spanje den wagen kwijtraakt. Teruggekomen met het geringe overschot der Napoleontische troepen, mag hij na jaren terugkeeren naar zijn boer met de paarden en een nieuwen wagen. 't Is voor den lezer ongetwijfeld een opluchting, dat dezen braven jongen, die al die jaren enorme ellende te ver-duren heeft gehad, den tocht naar Rusland be-spaard gebleven is. Hij heeft trouwens al een res-pectabel staaltje van Duitse trouw geleverd.

De jongeman is behalve trouw, ook sterk. Hij alleen kan met de twee wilde paarden „de trapper" en de „bijter" omgaan. Deze buitengewone paar-den hebben veel gemeen met een legendarisch paard, dat vroeger op dezelfde boerderij den boel in rep en roer gebracht had. Dat door den duivel bezelen paard was klein gekregen en zelfs gedood door een boerenknecht. De arbeidersfamilie had nu geslachten lang arbeiders geleverd aan de na-komelingen van den boer, om zoo de schade te vergoeden! Van dien knecht stamt de hoofdpersoon van dit boek af en hij zou nu zijn boer niet één, maar twee paarden en een wagen doen verliezen! Men begrijpt dat dit onbestaanbaar is. Daarom vaart de geest van zijn voorvader in den jongen, zoodat zijn eigen moeder hem niet herkent als hij met de paarden weggaat. Maar het goede mensch beseft iets van het grootsche dat er met haar zoon zal gebeuren. Ze verliest nooit het contact met hem, al gaat het soms wat eigenaardig. Als de jongen namelijk in Spanje doodziek ligt te droo-men van zijn paarden en zijn ouderlijk huis, en roept om de klink van de deur te lichten, hoort zijn moeder duidelijk gerucht in haar kamer. Ze maakt haar man wakker en saam gaan ze op zoek. En daar vinden ze — de klink der deur omhoog staan. Het ijzeren voorwerp moet door iets boven-natuurlijks zijn opgetild! De geest van haar zoon is dus in het huis geweest. Hoe aandoenlijk zulk een kinderliefde ook moge zijn, het verhaal over-schrijdt weer de grens der geloofwaardigheid bij nuchtere Hollanders.

paren, die hij „en masse" in den echt vereenigt".⁹⁾

Dat lijkt toch overal anders op, dan op bekeering in den zin der Heilige Schrift.

De Chiliasten zullen het moeten toegeven dat er van hun droombeelden nog niets terecht komt en dat ook de gebeurtenissen van onze dagen niet wijzen op een vervulling van de Oud-Testamen-tische profetieën naar hun uitleg.

Zoo is de toekomst voor Palestina en voor het Joodsche volk donker.

Tot deze conclusie komen vrijwel allen, die, vanuit welk gezichtspunt dan ook, in deze dagen schrijven of spreken over het ingewikkelde Pa-lestijnsche probleem.

Wij zouden er iets aan willen toevoegen.

Laten de huidige moeilijkheden ons, als leden van de Kerk des Heeren, met kracht herinneren aan onze roeping. Laat ons veel bidden, dat de Heere het werk van de zending onder de Joden wil zegenen; en laat ons ook in het ambtelijk ge-bed degenen, die werkzaam zijn onder de nakome-lingen van het oude volk des Verbonds, gedenken in hun moeilijkheden, opdat mede door den trou-wen arbeid der kerk de volheid van Israël komen mag tot het geloof in den Christus Gods.

H.-K.

H. M.

⁹⁾ Farago a.w., 210, 211.

Correctie: In het vorige artikel leze men: „Eenzelfde corridor loopt in het Noorden naar Haifa (niet Jaffa) aan de kust".

⁷⁾ Farago a.w., pag. 84, 85.

⁸⁾ Farago a.w., 206.